

Yazar/Author
Döne ARISOY*

Makale Adı/Article Name

Göç Kavramı Bağlamında Ai Weiwei Ve Gülsün Karamustafa
Eserleri Üzerine Bir Araştırma

Migration In The Works Of Ai Weiwei And Gülsün Karamustafa

ÖZ

Göç, çağdaş sanat alanında sanatçı tarafından derinlemesine ele alınan ve sanat eserlerine konu olan önemli bir kavramdır. Ai Weiwei ve Gülsün Karamustafa da göç olgusuna odaklanan sanatçılardır. Her iki sanatçı da göçün insanlar üzerindeki etkilerini, göçmenlerin deneyimlerini ve göçün sosyal, kültürel ve siyasi boyutlarını keşfetmişlerdir. Ai Weiwei, Çinli bir sanatçı ve aktivisttir. Göç, onun eserlerinde sıkça görülen kavramlardan biri olmuştur. Özellikle 'Yolculuk Kanunu' adlı yerleştirmesinde, dünya genelindeki göçmenlik krizini ve mültecilerin yaşadığı zorlukları derinlemesine incelemiştir. Weiwei, sanatını ve aktivizmini göçmenlik sorunlarına odaklayarak, insanlığın durumu üzerine farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Gülsün Karamustafa ise çalışmalarında göç, kimlik, sürgün ve toplumsal değişim gibi konulara odaklanmaktadır. Karamustafa, eserlerinde göçmenlik deneyimlerini, kültürel kimlik ve aidiyet ile ilgili karmaşık duyguları ve göçün insanlar üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Çalışmalarında genellikle kişisel deneyimler, toplumsal bellek ve göçmenlik konusundaki tarihî ve kültürel unsurları iç içe geçirmektedir. Her iki sanatçı da göçün insanların hayatları üzerindeki derin etkilerini, göçmenlerin deneyimlerini ve göç olgusunun karmaşıklığını sanatları aracılığıyla izleyiciyle buluşturarak, bu konuda toplumsal farkındalık yaratmaya çalışmışlardır. Araştırmanın amacı, Göç kavramını ele alan, Gülsün Karamustafa ve Ai Weiwei'nin, sanat anlayışı ve eserlerine odaklanmaktır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırma Gülsün Karamustafa ve Ai Weiwei'nin göç kavramını ele aldıkları eserlerinin incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Göç kavramı, sanatçılar için sadece bireysel deneyimlerin ötesinde, küresel bir insanlık meselesi olarak ele alınmış ve sanat eserlerinde çok yönlü bir şekilde yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Gülsün Karamustafa, Ai Weiwei, Enstelasyon, Çağdaş Sanat

ABSTRACT

Migration is an important concept that is analyzed and discussed in a different way in the field of contemporary art and is the subject of art products. Ai Wei Wei and Gülsün Karamustafa are also artists who focus on the phenomenon of migration. Both artists explored the effects of migration on individuals, the experiences of immigrants, and the social, cultural and political dimensions of migration. Ai Weiwei is a Chinese artist and activist. Immigration has been one of the concepts frequently reflected and discussed in his works. Particularly his installation 'The Law of Travel' addressed the global refugee crisis and the problems experienced by refugees. Weiwei has sought to raise awareness about the human condition by focusing on migration issues. Gülsün Karamustafa focused on issues such as migration, identity, exile and social change in her works. Karamustafa explored experiences of the refugees, complex emotions about cultural identity and belonging, and the effects of migration on individuals. She often intertwined personal experiences, social memory and historical and cultural elements associated with migration. Both artists aimed to raise social awareness on the issue by reflecting the significant effects of migration on individuals' lives, the experiences of refugees, and the complexity of migration through their art. The present study aims to focus on artistic approaches and works of Gülsün Karamustafa and Ai Weiwei, who have tackled the concept of migration. In the study, survey methodology was adopted. The study was limited to the investigation of the works by Gülsün Karamustafa and Ai Weiwei on the concept of migration. The artists considered migration a global human issue beyond individual experiences, and they reflected migration with a versatile approach in their works.

Keywords: Migration, Gülsün Karamustafa, Ai Weiwei, Installation, Contemporary Art.

Extended Abstract

Migration and emigration are not a new phenomenon in the world, as both animals and humans have been moving from place to place throughout history. Nowadays, there are just more diverse reasons for human migration. In the distant past, the main reasons for migration may have been simpler, mostly related to survival, such as finding better food sources and a more favorable environment. But today the reasons often do not go beyond a simple matter of survival. Researchers have roughly divided the purpose of migration into two main categories: material and non-material. While material factors mainly mean economic benefits, such as better opportunities, better living standards and better job opportunities, non-material factors mean more social-psychological reasons. Besides these, there are also individual factors such as family reasons. Alternatively, in some cases people are forced to move, for example due to political instability in their home country or lack of basic resources such as food and water.

Migration occurs in all societies with different or common causes and consequences. While migration manifests itself due to political and socio-economic reasons, it also differs according to the reason for its occurrence. The causes and consequences of urban and rural migrations are different. In general, it can be grouped differently as internal and external, forced, voluntary or brain drain.

Migrations that have occurred due to various reasons throughout history are population movements that occur due to cultural structure and socio-economic situations. Even if it is in the form of internal migration, this mobility, especially rural-urban migration and all types of migration, directs different population masses with different characteristics to live in interaction.

People have experienced mass forced migrations throughout history, and every branch of art has been nourished by the reflections of this. Painting and cinema have tried to convey such phenomena from past to present with painters, writers, poets and filmmakers both in their period and after. After the wars, the introduction of poverty as a social reality to the world, extreme poverty, crime, drug trafficking, abuse, violence, exploitation and inadequate access to education have become among the struggles related to forced migration reflected in artists' fictions (Kehya, 2023, p. 15). The negative aspects of the concept of migration have inspired many works of art around the world.

Gülsün Karamustafa, one of the artists we discussed in the research, began to be interested in the theme of migration in the 80s. The artist examines the gender issue, the intertwinedness of globalization and migration and presents it to her audience in her works, which she enriches with video, installation, sculpture and painting. Karamustafa focused on his memories in the work he prepared for the Memory exhibition in 1991.

He clung to his life story with what he heard, remembered and read from his family when he was a child. His work "Couriers", which refers to the story of migration from Crimea to Istanbul that he heard from his mother when he was a child, was one of his works that best reflected the concept of migration.

Another artist, Ai Weiwei, is an artist, dissident, agitator and human rights activist who has become the face of China in the contemporary art world. The artist's works, which are a devastating portrait of dispossession and displacement, touching on the refugee crisis and being a refugee himself, were among the concepts discussed in this study.

There has been a great migration movement in recent years. In order to draw attention to this immigration situation, the artist established a studio on the island of Lesbos for immigrants in Greece in 2015 and produced projects there. He saw the 14,000 life jackets left by the refugees living here, and an installation by wrapping them around the columns of the Berlin concert hall. He implemented a film project called Human Flow, which is about the difficult journeys of immigrants and the struggles they experience after reaching land. The aim of these projects was to make people aware of the plight of these refugees.

(Avcı, Uslu, 2019, p. 27, 28). We see that many people have the common experience of living in a world disconnected from their roots, where they are not at home. As a refugee himself, Ai Weiwei was able to use the role of contemporary art as a means of understanding our complex reality, encouraging action, and providing solace.

The aim of the research is to focus on the artistic approach and works of Gülsün Karamustafa and Ai Weiwei, which deal with the concept of migration. The research was designed in the survey model. The research is limited to examining the works of Gülsün Karamustafa and Ai Weiwei, in which they discuss the concept of migration.

Economy, education and geographical population densities; In turn, social values influence policies at all levels, from neighborhoods to state institutions and transnational institutions, from communities to global businesses. This interaction offers artists a wide spectrum in terms of the development and progress of art.

1. Göç Kavramı

BM'ye göre göç bir kişinin veya bir grup insanın bir coğrafi birimden ötekine, kendi ülkesinden farklı bir yerde geçici veya sürekli ikamet etmek üzere yönetsel veya siyasi bir sınırı aşarak geçmesi hareketidir. Coğrafi alan söz konusu olduğunda köken yeri, yola çıkış yeri, hedef yeri ve varılan yer arasında ayrımlar yapmak gereklidir. Bir diğer ayrım iç göç ve uluslararası göç arasında yapılmalıdır. İç göç bir ülke içinde bir yönetsel birimden diğerine yapılan göç iken, uluslararası göç bir veya birkaç sınırın aşılmasını ve bireyin yasal statüsünün değişmesini gerektirir. Uluslararası göç sığınmacıların, yerlerinden edilmiş ve ülkelerini terk etmek zorunda bırakılmış kişilerin hareketlerini de içerir (Paydak, 2012, s. 13).

Göç, sosyal değişimin hem sebebi hem de sonucudur (Cadwallader, 1992, s. 3). Göç, tüm toplumlarda farklı ve ya ortak sebep ve sonuçlarla yaşanmaktadır. Göç siyasi, sosyo-ekonomik sebeplerle kendini gösterirken, oluşum gerekçesine göre de farklılaşmaktadır. Kentsel ve kırsal göçlerin nedenleri ve sonuçları farklıdır. Genel olarak iç ve dış, zorunlu, gönüllü veya beyin göçü şeklinde farklı nitelikte gruplandırılabilir.

Tarih boyunca çeşitli sebeplere bağlı ortaya çıkan göçler, kültürel yapı ve sosyo-ekonomik durumlardan ötürü oluşan nüfus hareketliliğidir. İç göç şeklinde olmuş olsa dahi, bu hareketlilik özellikle kırsaldan kente yönelik olan göçler ve tüm göç türleri farklı özelliklere sahip farklı nüfus kitlelerini etkileşim halinde yaşamaya yönlendirmektedir (Başel, 2003, s. 1).

Göç ve göçmenlik dünyada yeni bir olgu değildir, çünkü hem hayvanlar hem de insanlar tarih boyunca bir yerden bir yere hareket etmektedir. Günümüzde, insan göçünün yalnızca daha çeşitli nedenleri vardır. Uzak geçmişte, göçün ana nedenleri, daha iyi besin kaynakları ve daha elverişli bir çevre bulmak gibi çoğunlukla hayatta kalmaya ilişkin daha basit olabilirdi. Fakat günümüzde nedenler genellikle basit bir hayatta kalma meselesinin ötesine geçmemektedir. Araştırmacılar göçün amacını kabaca iki ana kategoriye ayırmışlardır: maddi ve maddi olmayan. Maddi faktörler, daha iyi fırsatlar, daha iyi yaşam standartları ve daha iyi iş imkânları gibi temel olarak ekonomik faydalar anlamına gelirken, maddi olmayan faktörler ise daha çok sosyal-psikolojik nedenler anlamına gelmektedir. Bunların yanında ailevi sebepler gibi bireysel faktörler de bulunmaktadır. Alternatif olarak, bazı durumlarda insanlar, örneğin kendi ülkelerindeki siyasi istikrarsızlık veya yiyecek ve su gibi temel kaynakların yokluğu nedeniyle taşınmak zorunda kalmaktadırlar.

'Göçmen' terimi birçok yönden çelişkili olduğu kadar tanımlanması da zor olmuştur. Örneğin kişinin artık göçmen olmamak için gidilen ülkede ne kadar süre yaşaması gerektiği soruları gibi. Dolayısıyla, göçmen grubu asla homojen bir varlık olmamıştır ve net bir göçmen tanımı

bulunmamaktadır. Çoğu zaman bu göçmenlerin tek ortak noktası taşındıkları ülke olmuştur. Göçün ardındaki hikâyeler her zaman bireyselliğini korumuştur (Jelekäinen, 2015, s. 14).

Göçün yeni bir olgu olmadığını ve her zaman insanlığın bir parçası olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Fakat Avrupa son yıllarda tarihte emsali olmayan bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Milyonlarca mülteci Avrupa'ya sığınmış durumda ve hepsinin isteği yeni bir hayat kurmak. Üye Devletler, değişen bir toplumla başa çıkmanın yollarını bulmak, uyum sağlamak için mücadele etmektedirler. Yeni yöntemler geliştirilmekte, yeni finansman planları ve düzenlemeler üzerinde çalışılmaktadır. Bu bir kültürün toplum için ne kadar değerli olabileceğini kanıtlayabildiği an bir momentum, kültür, kültürel miras ve özellikle müzeler esneklik ve bireysellik sunabilecektir. Göçmenleri ve mültecileri topluma entegre etmenin zorluklarına bu yol, birçok siyasi aracın yaptığından çok daha iyi bir yöntem olarak görülmektedir. Kültürel bir yaklaşımın; diyalogu destekleniyor olması kültürler ve kişinin dünyadaki yerini anlamasına yardımcı olmaktadır (Museums, migration and cultural, 2015, s. 3).

İnsanlar tarih boyunca kitlesel zorunlu göçler yaşamış ve sanatın her kolu bunun yansımalarından beslenmiştir. Resim ve sinema bu tür olguları geçmişten günümüze hem bulunduğu dönemde hem de sonrasında ressamlar, yazarlar, şairler ve film yapımcıları ile aktarmaya çalışmışlardır. Savaşlar sonrası, yoksulluğun toplumsal bir gerçeklik olarak dünyaya tanıtılması, aşırı yoksulluk, suç, uyuşturucu insan ticareti, istismar, şiddet, sömürü ve eğitime yetersiz erişim sanatçıların kurgulara yansıyan zorunlu göçle ilgili mücadeleler arasına girmiştir (Kehya, 2023, s. 15). Dünya çapında pek çok sanat eserine göç kavramının olumsuz tarafları ilham olmuştur.

Ekonomi, eğitim ve coğrafi nüfus yoğunlukları; Sırayla, toplumsal değerleri, mahallelerden devlet kurumlarına ve ulus ötesi kurumlara kadar her düzeydeki politikaları, topluluklardan küresel işletmelere kadar etkilemektedir. Bu etkileşimde sanatın gelişimi ve ilerlemesi açısından sanatçılara geniş bir yelpaze sunmaktadır.

Tarih boyunca Picassonun 1951 yılında ele aldığı 'Kore'de Katliam' çalışmasından Issam Kourbaj'ın 'Kaybedilen Başka Bir Gün Yok' çalışmasına, Susan Stockwell'in 'Dünya' çalışmasından Tammam Azzam'ın 'Özgürlük' çalışmasına çok geniş açıdan ele alındığı görülmektedir.

Göçün sanattaki durumu iki şekilde sonuçlanır. Birincisinde sanatçıların ve onların atalarının, kişisel kimlikleri ve sanatlarını şekillendirmedeki etkisi sözkonusu olmuştur. İkincide ise göçün olgusu bir konu olarak sanata dahil olur. Ki bu bağlamda örneğin; savaşlar, çatışmalar neticesinde göç etmek zorunda kalan insanlar, mübadele, mülteciler, yer değiştirme, hareket, sınır dışı edilme gibi kavramlar ile sanatta kendine yer edinir (Girgin, 2017, s. 57). Birinci durum için kendisinde bir göçmen olan Ai Weiwei ele alırken, ikinci durum içinde, göç ile değişen yaşam biçimleri, göç edenlerin geldikleri yere uyum süreci, bu sürecin yarattığı yeni kültür, tüm bunlarla birlikte oluşan yeni sınıf ayrımları göçü bu anlamda ele alan Gülsün Karamustafa'nın çalışmalarını bu anlamda karşımıza çıkarmaktadır.

1.1. Gülsün Karamustafa

Gülsün Karamustafa, göç temasıyla 80'li yıllar itibariyle ilgilenmeye başlamıştır. O dönemlerde Türkiye'de 70'li yıllarda başlayan ve 80'lerde de aynı şekilde devam eden kırsaldan kente göçün önemli bir etkisi olmuştur. Değişen kültür alışkanlıklarıyla beraber gelen arabesk öğeler, Gülsün Karamustafa'nın görsel malzeme seçimlerinde oldukça etkili olur. Sanatçının yapıtlarında ele

aldığı göç temaları; hareketlilik, yerinden edilme, kaçma, yer değiştirme ve zorunlu göç olarak sıralanabilir (Baş, 2016, s. 33).

Karamustafa'nın diğer çalışmalarında da dokunaklı göç ayrıntılarını görmek mümkündür. 'Vatan Doğduğun Değil, Doyduğun Yerdir' çalışmasında sarmalanmış kaşıklar göçe tanıklık etmektedir. Sergide üç kaşık, beyaz sargı bezinin içinde sarmalanmış ve yemek masası örtüsünü andıran beyaz kumaşın üstüne yerleştirilerek göçü temsil eden bir sanat nesnesine dönüşmüştür. Çalışmada biçimsel olarak birbirinden farklı olan üç kaşığın biri tek diğer ikisi ise çift sarmalanmıştır. Kaşıkların ikiye bir şekilde sarmalanması aslında merak uyandırmaktadır. Mutfağın aracı olmaktan çıkan bu kaşıklar belki de aynı ya da farklı coğrafyalardan göç eden insanların hikâyesini bir arada tutmaktadır (Demirci, Kurt, 2022, s. 91).

Resim 1. Gülsün Karamustafa, Vatan Doğduğun Değil Doyduğun Yerdir, 1994.

<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/189732>

Sanatçı, video, yerleştirme, heykel ve resim ile zenginleştirdiği çalışmaları toplumsal cinsiyet sorunu, küreselleşmenin iç içe geçmişliği ve göçü incelemekte ve izleyicisine sunmaktadır. Karamustafa 1991 de Anı/Bellek sergisi için hazırladığı çalışmasında anılarına yoğunlaşmıştır. Küçüklüğünde ailesinden duydukları, hatırladıkları ve okuduklarıyla, hayat hikâyesine tutunmuştur. Çocukken annesinden dinlediği Kırimdan İstanbul'a kadar devam eden göç hikâyesine gönderme niteliğinde yaptığı 'Kuryeler' çalışması göç kavramını en iyi şekilde yansıttığı çalışmalarından olmuştur.

Resim 2. Gülsün Karamustafa, Kuryeler, Bez, Yerleştirme 1991.

<https://saltonline.org/tr/664/atolye-ipucu-gulsun-karamustafa>

Bu çalışmadaki göç hikâyesi insanların sınırı geçerken değerli ve kıymetli olan eşyalarını çocuk yeleklerinin içine yerleştirip onları gizlediklerinin anısı olmuştur (Sabancı, 2016, s. 138).

Karamustafa üç adet yeleğin içine kendisi için değerli nesnelere yerleştirmiştir. Yeleklerin beyaz oluşları, bu saydam görüntü belki de yersiz yurtsuz olmaya bir göndermedir.

Nermin Saybaşı, Kuryeler enstalasyonu için 'Gülsün Karamustafa'nın işinde, insanlar evleri olarak bildikleri topraklardan zorla göçe zorlandıklarında kendileri için önemli olan eşyaları sınırları koruyan muhafızlar tarafından en az dikkat çekeceğini düşündükleri beden üzerine, yani çocuk bedeni üzerinde gizlemişlerdir' (Saybaşı, 2005, s. 149) yorumunu yapmıştır.

Göç yüzyıllardır var olan toplumu, kişiyi, sosyal hayatı ve ekonomiyi büyük ölçülerde etkileyebilen bir harekettir. Gülsün Karamustafa, eserlerinde göç olgusunu ele alırken, onu yalnızca plastik bir anlatının parçası gibi göstermemektedir. Göç edenlerle manevi anlamda temaslar kurmakta ve onların yaşamını sıkıntıları bağlamında görünür kılmaktadır. Göç ederken, inançlarını ve kültürlerini yanlarında getiren insanların o yaşamlarına odaklanmaktadır.

Resim 3. Gülsün Karamustafa, Mistik Nakliye, Yerleştirme, 1992.

<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/189441>

Karamustafa'nın yaşamına bakıldığında göçebe yaşantının, göç kavramının, göçebe üretim biçiminin tüm benliğinde ikame ettiği gerçeği ortaya çıkar. Sanatçı ve göç bağlamında ürettiği çalışmaları sürekli dolaşımında ve bir ülkeden diğerine, etkinlikten etkinliğe göç etmektedir.

Göç olgusunu, eserlerinde ele alırken, yalnızca plastil bir anlatının parçası gibi görmemektedir Karamustafa. Göç edenlerle temas kurarak onların yaşamını görünür kılmaktadır. Sanatçının çalışmalarını ürettiği dönemi göz önüne alındığında, göçmenlere olan bakış açısı ve eserleri çağının ötesinde bir yerde durmaktadır (Çalışkan, 2019, s. 104).

Karamustafa'nın göçebe sanatçılığı gibi işlerinin birçoğu benzer bir yazgıyı paylaşır. Sanatçının 1992'de ortaya koyduğu Mistik Nakliye de bunlardan biridir. Mistik Nakliye adlı çalışmada tekerlekli sepetlerin içinde klasik türk yorganları yer alır, bu çalışma ilk kez 1992 Bienalinde sergilenmiştir. Kuryeler gibi Mistik Nakliye çalışması da dünyanın çeşitli ülkelerinde birçok sergide yer almıştır. Bienalin hemen ardından 1993'de Almanya'da Münih'te, 1998'de Cenevre de Musee d'Art et Flistoire'da, 2002'de Wiesbaden'de 'Fluxus und die Folgen'de, 2003'te ise Minneapolis'te Walker Art Center'da açılan 'When Become Forms' adlı sergide gösterilir ve Walker Art Center'm programıyla 2005 yılına kadar dolaşmıştır. Gerçekten de Mistik Nakliye 'adanaş'a uygun göçebe bir çizgide yersiz yurtsuz olarak ilerler. Sanatçının çalışmalarının uluslararası göçte tekrar tekrar etkin bir şekilde farklı yerlerde uzun bir süre sergilenmesi kavramsal sanatın etkinliğe dönüşmüş bir hali durumundadır. Fark ve tekrarın, her bir tekrarın terk edilmeyle, yer değiştirmeyle başka türlü söylemeyi, hep bir yorumu gerektirir; göç, kök, yok oluş, yersiz yurtsuzlaşmanın yeni bir yorumu olmuştur (Kaplan, 2018, s. 319).

Göç, göçebelik, feminizm, popüler kültür, arabesk kültür, kitsch gibi kavramlara odaklanan sanatçı; resim, enstalasyon, video ve performans gibi çeşitlilik gösteren disiplinlerde eserler üretmektedir (Çalışkan, 2019, s. 100).

Karamustafa'nın çalışmalarında ele aldığı göç temaları; yersiz yurtsuzlaşma, yerinden edilme, yer değiştirme, kaçma ve zorunlu göç olarak söylenebilir.

1.2. Ai Weiwei

Ai Weiwei, çağdaş sanat dünyasında Çin'in yüzü haline gelmiş bir sanatçı, muhalif, provokatör ve insan hakları eylemcisidir. 1957 yılında Çin'in Pekin kentinde doğan Ai Weiwei, Mao Zedong'un Komünist sosyo-politik hareketine tehdit olarak algılanan sanatçıların, yazarların ve entelektüellerin zulüm gördüğü ve sürgüne gönderildiği Çin Kültür Devrimi'nin yeni ortaya çıkan aşamalarında büyümüştür. Ai Weiwei'nin babası, ünlü şair Ai Qing, kendisi ve ailesinin geri kalanının nefrete, ayrımcılığa, sebepsiz hakaretlere ve saldırılara katlandığı kırsal bölgeye hareketi kapsamında kırsal çalışma kamplarına zorla yerlerinden edilen 300.000 entelektüelden birisi olmuştur.

1981'de Ai Weiwei, New York'a taşınmış ve burada 24-36 yaşları arasındaki en gelişimsel yıllarını geçirmiştir. Sokak sanatçısı olarak ve ufak tefek işlerde çalışarak geçinmek zorunda kalır ve sanatçı, aktif olarak üreten birinden çok 'düşünen bir sanatçı' olmuştur (Ponzanesi, 2022, s. 221).

İfade özgürlüğü ve baskıya karşı direniş üzerine yaptığı bir dizi çalışması bulunmaktadır. Bir insan olduğu kadar bir sanatçı olarak da onun bakış açısıyla temel insan hakları, özgürlük ifadesi, bir toplumdaki bireylerin 'saygın insan' olarak yaşamaları için gerekli en temel hak olmuştur. Herkesin hakları vardır, düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı; bu hak, herhangi bir görüşe sahip olma özgürlüğünü de içermektedir. Ai Weiwei'nin sanatında 'insan' aynı anda takip edilecek bir değer ve sanatın anlamlandırılabilceği bir ortam ve durum olmuştur. Hem ifade özgürlüğünün peşinde koşmuş hem de baskı ve gözetlemeye meydan okumuştur. Sanatçı insanları adil olmayan durumlar hakkında konuşmaya teşvik etmede aktif olmuştur ve eylemleri, gerçek dünyada bir fark yaratmıştır. Başka bir deyişle, düşünür, hayal eder ve bir gerçeklik yaratmak için çaba gösterir ('Ai Weiwei: Defend the Future').

Resim 5. Ai Weiwei, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi İçin Bayrak, 2018.

<https://twitter.com/multecilerorgtr/status/1073655143982383104>

Ai Weiwei, Aralık 2018'de, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 70. yılını kutlamak için mavi bir bayrak açmıştır. Açık mavi bayrağın merkezinde beyaz noktalardan oluşan bir ayak izi vardır. Tasarım, sanatçının Myanmar'daki saldırılardan kaçmak zorunda kalan Bangladeş'teki Rohingya mültecilerini ziyaret etmek için harcadığı zamandan ilham alarak yaptığı bir çalışmadır. Mülteci kampındayken neredeyse herkesin yalınayak olduğunu fark etmiştir. Sanatçı çıplak ayak izini,

yerinden edilmiş insanlar için bir sembol olarak görmekten ilham almıştır. Çeşitli yerlerdeki genç ve yaşlı 100 kişinin çamurlu ayak izini almış ve bunları tasarımında birleştirmiştir (Ponzanesi, 2022, s. 214). Sanatçı tasarımının insanlara insan haklarının anlamı konusunda kendilerini eğitmeleri, umut vermeleri ve insan haklarının önemi konusunda daha fazla tartışmayı teşvik etmeleri için görsel bir hatırlatma yapmıştır.

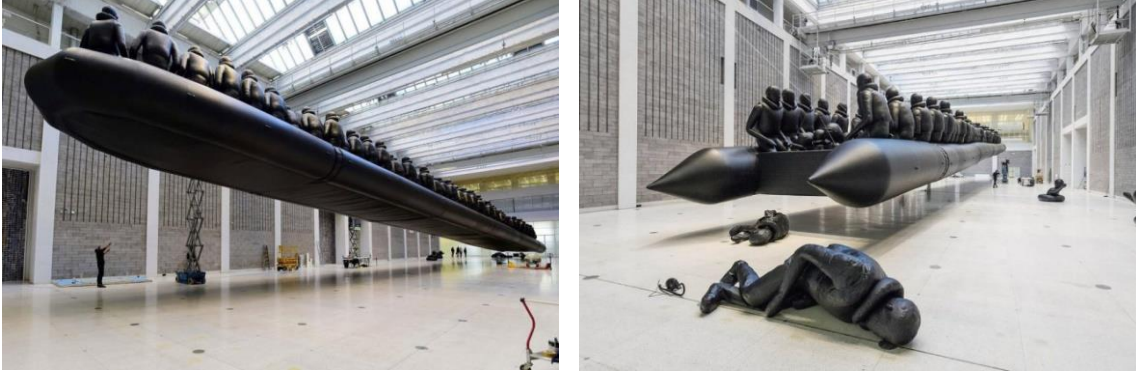

Resim 6. Ai Weiwei, Berlin Konzerthaus 2016.

<https://arquitecturaviva.com/articles/ai-weiwei-at-berlins-konzerthaus>

Son yıllarda büyük bir göç hareketliliği yaşanmaktadır. Sanatçı bu göçmen olaylarına dikkat çekmek için 2015'te göçmenlerin buldukları Yunanistan'ın Midilli adasına stüdyo kurmuş ve burada projeler üretmiştir. Burada yaşayan mültecilerden kalan 14000 can yeleğini almış ve bunlarla Berlin konser salonunun sütunlarını sararak bir yerleştirme oluşturmuştur. Göçmenlerin zorlu yolculuklarını ve karaya ulaştıktan sonra yaşadıkları mücadeleleri konu alan Human Flow isimli bir de film projesi gerçekleştirmiştir. Bu projelerle amacı insanları bu mültecilerin yaşadığı dramdan haberdar etmek olmuştur (Avcı, Uslu, 2019, s. 27, 28).

Can yeleklerinin her biri artık orda olmayan kişilerin yerine geçer ve kişi görünmez olur. Karşıya geçişte ölen veya başka bir yol seçen kişi o yolculukta görünmez olmaktadır. Ancak can yelekleri birincil malzeme olarak Weiwei'nin sanatında konumlanarak mesajını vermektedir. Göçmenlerin toplu halde denizi geçmek için ihtiyaç duyduğu aracın kalıntıları bu yaşamyeleklerinin neyi temsil ettiğini somutlaştıran, göçmenin dokunaklı bir hatırlatıcısı işlevi görmektedir. Pek çok insanın kendi evinde olmadığı köklerinden kopmuş bir dünyada yaşamının ortak deneyimini yaşadığını görmekteyiz. Kendisi de mülteci olan Ai Weiwei'de çağdaş sanatın rolünü, karmaşık gerçekliğimizi anlama, eylemi teşvik etme ve teselli sağlama aracı olarak kullanabilmiştir.

Resim 7. Ai Weiwei ,Prag Ulusal Galerisi (2017), Yolculuk Kanunu

<https://bantmag.com/ai-weiweinin-multeci-kampi-temali-yeni-sergisinden-ilk-goruntuler/>

Yolculuğun Kanunu çalışması, Ai Weiwei'nin insanlığın durumuna ilişkin çok katmanlı ve destansı bir ifadesidir. Çalışma, sanatçının sürekli, kontrolsüz yıkım ve katliam karşısında empati ve ahlaki kaygının ifadesi olmuştur. Sembolik tarihi öneme sahip bir binada, 1939-1941 yıllarında Yahudilerin Terezin'deki toplama kampına gönderilmelerinden önce bir toplanma noktası olarak hizmet veren eski bir Ticaret Fuarı Sarayı mekana özgü bir benzetme olarak kullanılmıştır. Nuh'un Gemisi gibi, anıtsal bir lastik bot da Galeri'nin post-endüstriyel, katedral benzeri büyük salonunun uçsuz bucaksız okyanus uçurumunda umutsuzca yüzen, zorunlu göçün çağdaş bir gemisidir. Bilinmeyen ve sonsuz arasında bir yolculuk için hazırlanan aşırı kalabalık bir cankurtaran salı olarak ele alınmıştır.

Ai Weiwei, çaresiz bir kötü durumu, gerileme halindeki bir insanlığın anti-süslemesi olarak yeniden inşa etmeye yönelik bu radikal jestle, hem günümüzün insanlık trajedisine, hem de insanoğlunun ebedi ev arzusuna ve bir huzur duygusuna güçlü bir saygı duruşunda bulunuyor. Yolculuk Yasası, siyasi ve sivil aygıtların cehaletinin ve körlüğünün kınanması ve eyleme geçilmesi için bir çağrı niteliğindedir (Weiwei, 2017).

Ai Weiwei' in "Yolculuğun Kanunu" adlı enstalasyonunu yedi metre uzunluğunda devasa bir şişme bot ve bota istiflenmişçesine yerleştirilmiş mültecileri temsilen gerçek insan boyutlarında iki yüz elli sekiz figür oluşturmaktadır. Göçmen krizi, mülteci, bilinmezlik, umut, tehlike, can pazarı gibi birçok yan anlamı barındıran bu performansıyla sanatçı, günümüzde bir kaosa dönüşen göç ve zorla yerinden edilme konularının mültecilerin günlük ve sıradan hayatlarından ve rutinlerinden zorla kopararak süratle farklılaşmaya, doğalarına aykırı mekânlarda, coğrafyalarda ve sosyolojilerde yaşamlarını parçalayarak, ayrık bir konumda yaşamaya zorlanma sorunsalına işaretler göndermektedir (Mollaoğlu, 2023, s. 323)

Kendisinde siyasi bir göçmen olan Weiwei, Avrupa'ya ulaşmaya çalışan ve sayıları giderek artan göçmenlere yakınlık duymaktadır. Bir sistem içindeki baskıdan kaçan, daha sonra başka bir sistemin sert sığınma prosedürleri ve yabancı düşmanlığıyla karşılaşan yüz binlerce insanın mağduriyetini ve gücünü belgelemektedir.

Resim 8. Ai Weiwei, Fotoğraf, Aylan Kurdi, 2016.

<https://www.milliyetsanat.com/haberler/plastik-sanatlar/ai-weiwei-aylan-kurdi-ve-benzedi-mi-/6326>

Yüzyıllardır tarihi belge ve bilgiler sanatın her zaman çağının canlı tanığı olduğunu bize göstermektedir. Mültecilerin göç hareketleri sanatta sıkça yer almıştır (Yağmur, Bastaban, 2020, s. 42).

Sanatçının, bir göçmen çocuk olan Aylan bebeğin Bodrum sahilindeki cansız bedenini kendi bedeni üzerinden fotoğraflaması ‘sahte ölümle birlikte öldü, bu fotoğraf belki de en büyük intihar sanatı eseri idi’ ve ‘Weiwei’nin politik bir fotoğraf çekirmek için ölü bir çocuk gibi poz vermesinden daha iyi yollar var’ söylemlerine de yol açmıştır. Bu çalışması ile pek çok eleştiri de alan sanatçı için sanat eleştirmeni Jonathan Jones, yayınlanan bir köşe yazısında şu yorumu yaptı: ‘Sanat olarak gülünç, politika olarak budalalık ve insani bir jest olarak garip bir şekilde beceriksiz’ (Nayeri, 2018)

Ai Weiwei, bu çalışmasında kendini kullanmış ve Aylan Kurdi felaketini anlama düzeyinde bir iletişim kurarak, yaptığı pek çok farklı çalışmada da göçmenlik ve göç konusunu ele almıştır (Yağmur, Arslan, 2021, s. 252). Kendisi de bir mülteci olan sanatçının mülteci krizine değinmesi, mülksüzleştirilme ve yerinden edilmenin yıkıcı bir portresi olan çalışmalarına devam ettiği görülmektedir.

Sonuç

Göç, insanların bir yerden başka bir yere hareket etmesi anlamına gelir ve genellikle coğrafi, ekonomik, sosyal veya siyasi nedenlerle gerçekleşir. Göç, tarih boyunca insanlığın bir gerçeğidir ve sanat, bu süreçte göçün hem kaynağı hem de yansıtıcısı olmuştur.

Sanat, göçün deneyimlerini, duygularını ve etkilerini yansıtabilir. Göç, sanatçılar için bir ilham kaynağı olmuş ve onların eserlerinde sıklıkla temel bir kavram haline gelmiştir. Göç eden insanların duygu durumları, kültürel geçişler, değişen manzaralar ve kimliklerindeki değişimler gibi konular, sanat eserlerinde ifade edilmiştir.

Sanat, göçmenlerin deneyimlerini anlatarak toplumları bilinçlendirebilir, empati oluşturabilir ve göçmenlerin yaşadığı zorlukları, acıları ve sevinçleri anlatarak insanların duyarlılığını artırabilir. Göç teması, resim, heykel, fotoğraf, edebiyat, film ve diğer sanat formlarında sıklıkla işlenmektedir. Sanat, göçün kültürel zenginliğini vurgulayabilir ve göçmenlerin kimliklerini koruma veya yeni yerleştikleri toplumlara entegrasyon süreçlerini anlatarak toplumsal farkındalık yaratabilir.

Göç, hem Gülsün Karamustafa'nın hem de Ai Weiwei'nin sanat çalışmalarında önemli bir kavram olmuştur. Her iki sanatçı da göçü ve göçmenlerin deneyimlerini insanların duyarlılığını artırmak ve bu konudaki farkındalığı artırmak için sanatsal ifade biçimi olarak kullanmıştır. Eserlerinde insanlık, dayanışma ve toplumsal adalet gibi evrensel temaları öne çıkararak, göçmenlerin yaşadığı zorluklara ve travmalara dikkat çekmişlerdir. Göç kavramını işlerken, bu sanatçılar insanlığın bu konudaki ortak düşüncesine vurgu yaparlar ve izleyicileri bu konuda düşünmeye ve eyleme geçmeye teşvik etmektedirler. Ayrıca, göçmenlerin yaşadığı topluluklarda kültürel etkileşimleri, yeni yerleştikleri yerlerin manzaralarını ve insan ilişkilerini gösteren eserler ortaya koymuşlardır.

Sonuç olarak, göç ve sanat arasındaki ilişki karmaşık ve derindir. Sanat, göçmen deneyimlerini anlamamızı sağlar, duygusal bağ kurmamıza yardımcı olur ve toplumları bu konuda farkındalık ve empati konusunda teşvik edebilir.

Kaynakça

- Avcı, S. Uslu, M. 2016, Ai Weiwei'nin Muhalif Sanatı, *Akdeniz Sanat Dergisi*, Sayı: 23.
- Baş, E. 2016, *1990 Sonrası Göçle Gelen Kültürel Etkileşimin Disiplinlerarası Sanata Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat Ve Tasarım Anasanat Dalı.
- Başel, H. 2003, *Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas'tan İstanbul'a Göç Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Cadwallader, M. 1992, Migration and Residential Mobility: Macro and Micro Approaches, *The University of Wisconsin Press*, London.
- Chandler, N. Metcalf, J. 2015, Museums, migration and cultural diversity Recommendations for museum work, https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/NEMO_documents/Nemo_Museums_Migration.pdf
- Çalışkan, S. 2019. Gülsün Karamustafa'nın Eserlerinde Köyden Kente Göç ve Kimlik Olgusu, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 3(2)
- Demirci, M. H. Kurt, C. 2022, Gülsün Karamustafa'nın Sanatında Gündelik Nesneye Odaklı Anlatılar, *Art-Sanat*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sayı: 17.
- Girgin, F. 2017. Sanatta Göç Teması, *IJSHS*, 1 (1), 54-75
- Jelekäinen, E. 2015, *Immigrant Artists' Intercultural Identity Formation And Development Process Through Art Making*, *University of Jyväskylä*, Yüksek Lisans tezi, Finlandiya.
- Kehya, R. Ö. 2023, Neorealist portrayal of refugee children in Capernaum (2018), *Journal of Arab & Muslim Media Research*.
- Kaplan, M. A. 2018, Çağdaş Türk Sanatında Göç, Yersizyurtsuzlaşma Olgusunun Gülsün Karamustafa Sanat Çalışmaları Üzerinden İncelenmesi, *Sobider*, Sayı: 29.
- Mollaoğlu, S. 2023, Göçün Güncel Sanat Pratiklerine Yansımaları, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 21.

- National Museum of Modern and Contemporary Art, Korea 2021-2022, Defend the Future, <https://www.mmca.go.kr/upload/board/20101116000014/2021/12/2021121402450940212602.pdf>.
- Nayeri, F. (2018), Ai Weiwei's Refugee Project Moves to Qatar, Erişim Adresi: <https://www.nytimes.com/2018/04/24/arts/ai-weiwei-refugee-project-qatar-china.html>
- Paydak, A. 2012, Küreselleşme İle Değişen Göç Kavramı: Yasadışı Göç Ve Türkiye'de Adana İli Örneği, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı*, Adana.
- Ponzanesi, S. 2022, Ai Weiwei, Rebel With a Cause1, *The Art of Dissent*, Sayı: 12.
- Sabancılar, D. 2016, Bireysel ve Toplumsal Hafızanın Sanat Eserlerinde "Kıyafet" Aracılığı ile Kurgulanması: Gülsün Karamustafa ve Gülçin Aksoy, *STD*, Aralık.
- Saybaşılı, N. 2005, *Ülke Sınırları ve 'Hayaletler': Sınırları Geçmek, Sanat ve Sosyoloji*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Weiwei, A. 2017, Law of the Journey, Erişim adresi: <https://artpil.com/news/law-of-the-journey-ai-weiwei/>
- Yağmur, Ö. Arslan, İ. 2021, Aylan Kurdi'den Sonra: Sanatta Göçün Kaydı, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 27.
- Yağmur, Ö. Bastaban, Ü. 2020, Sanatta Göç Teması: Göç'e Çelme Takma, *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı:7.

Çatışma beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal kuruluş ile ilişkisi bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.